

Den säkra grunden

”Den säkra grunden är inte identitet utan lojalitet och solidaritet”

Berit Larsson

*Det som skiljer en människa från en annan är inte de egenskaper hon har utan de möjligheter hon ser.
(Heidegger).*

Utän att ha ambitioner att analysera ”tidsandan” eller vår tids rörlighet, kan man nog säga att den präglas av att fler människor markerar och kräver respekt för särskildhet och grupptillhörighet, samtidigt som andra tillskrivs tillhörighet och stigmatiseras. Denna process har bl.a. filosofen Charles Taylor (1994) beskrivit i termer av ”erkännande” och ”misskännande”.

Uttryck som ”identitet” och ”personlig identitet” förekommer flitigt i det vardagliga samtalet, vilket i sig ger anledning till att fundera över vad som menas och hur begreppet identitet kan förstås. Men det är inte min uppgift nu utan här gäller frågan: Vem ska göra sig begriplig för vem, i vilka termer, av vilken anledning, mot vilka former av motstånd och med vilka resurser?

Kön och sexualitet som politisk kategori

Med utgångspunkt från en konflikt som inträffade vid Gay Games i Amsterdam sommaren 1998 vill jag argumentera för betydelsen av att tänka *både* sexualitet och kön som politiska kategorier.

De lokala arrangörerna av den 5:e ”Gay Olympiaden” lyckades med att tänka ”sexualitet” som en sexualpolitisk kategori, men genom att ge ”kön” mening inom paradigmet natur/kultur ställdes några deltagare utanför eller placerades i ”naturligt” relevanta tävlingsgrupper. Enligt min mening blev priset att världens största och mest spektakulära sexualpolitiska manifestation brast i lojalitet och solidaritet. Om regnbågsfärgerna ska symbolisera lojalitet och solidaritet inom gayvärldens mångfald måste *både* sexualitet och kön tänkas som politiska kategorier.¹

Gay Games 1998 – en konflikt om kön

Gay Games grundades för 16 år sedan och har som mål att genom sport och kultur bekämpa sexuell diskriminering och bryta ner barriärerna mellan homosexuella och heterosexuella.² Deltagarna ska kunna tävla som öppet homosexuella och slippa stigmatiseringar.

Från att ha startat som ett lokalt arrangemang i San Francisco (1300 tävlande) har ”Gay Olympiaden” utvecklats till kanske världens största manifestation för ”Gay Pride and Identity”. Sommaren 1998 hölls den femte olympiaden i Amsterdam vilken samlade 15 000 deltagare från 64 olika länder.

I takt med att Gay Games har blivit så stort har det uppstått en diskussion om själva syftet och om hur gaykulturen ska presenteras utåt. Vilket ansikte ska gaykulturen presentera för världen? Eftersom Gay Games, som nu blivit en institution, ska värna om tävlingarnas idé innebär det att den också måste bestämma vilka regler som skall gälla. Detta handlar inte bara om vilka sporter som ska ingå, vilka tävlingsregler som ska tillämpas, utan också vilka regler som skall gälla för att få delta. Reglerna har hittills i väldigt liten utsträckning beslutats uppifrån, och de lokala arrangörerna har haft stor frihet.

I Amsterdam uppstod en konflikt kring villkoren för att delta. Konflikten handlade i botten om arrangörernas regler om kön och könstillhörighet, och den kan beskrivas enligt följande:

(1) I tävlingsdansen (ballroom dance) hade arrangörerna bestämt att kvinnor dansade med kvinnor och män med män. Arrangörerna motiverade detta med att eftersom tävlingen skulle ge stort internationell PR-värde för homosexuella idrottare var det betydelsefullt att bryta med den traditionella tävlingsdansen och visa samkönade par. När ett par bestående av en lesbisk kvinna och en gay man försökte göra entré på dansgolvet så blev de avvisade. Gay eller inte, de var av olika kön. Könreglerna medgav att en man fick dansa med en annan man som var klädd som en kvinna. Det gick också bra om båda var klädda som kvinnor. Två kvinnor kunde på samma sätt delta och se ut som olika kön eller som samma kön, så länge som båda var, under sina kläder, av samma kön.

(2) En annan mindre grupp som drabbades av könreglerna var de transsexuella som avkrävdes intyg på att de genomgått könsbyte. De skulle uppvisa ett läkarintyg på att de under de senaste två åren genomgått regelbunden hormonbehandling och dessutom dokumentera att de under de senaste två åren levtt aktivt i det nya könet. Detta motiverades med att de skulle placeras i rätt kategori och särskilt för att män med sin större kroppsstyrka – antingen den var medfödd eller förvärvad – inte skulle delta osportsligt eller kanske till och med farligt i förhållande till kvinnorna. En man som var på väg att bli kvinna, ”men ännu inte där”, kunde fortfarande ha en överlägsen fysisk styrka och vikt som kunde visa sig avgörande i en gren som t.ex. tyngdlyftning.

Ett exempel på "den säkra grunden"

Enligt min mening visar exemplen tydligt på ett motsatstänkande som kopplar kön och sexualitet till dikotomin natur/kultur. Genom att bestämma och normera svaret på frågorna: vari består könsidentiteten och hur formas den? fångades arrangörerna i ett regelverk som lämnade kroppen, det biologiska könet, orört för analys. De antog att biologi och kroppar var ahistoriska, och istället för att uppfatta kroppen som en politisk kategori lämnades den till naturvetenskapen som "sant" vetenskaplig. (Haraway, 1989).

I sin önskan att visa världen ett alternativ till den traditionella och extremt könsrollsstereotypa tävlingsdansen (som för övrigt kommer att bli uppvisningsgren vid nästa vanliga olympiad i Sidney år 2000), underordnades sexualiteten en dikotom och essentiell könsuppfattning. Konsekvensen blev att sexualiteten blev villkorad och bunden vid ett särskilt kön. Uppfattningen att "homosexuell är den som dansar med sitt eget kön" hindrade den sexuella mångfalden och befäste istället stereotypa uppfattningar om sexualitet.

I reglerna kopplades kön (kvinna/kvinnlig, man/manlig) samman med sexualitet och den heterosexuella matrisen (Butler, 1990) kom, trots allt, att få avgöra vem som tävlar med vem, mot vem, var och varför.

Genom att se "kön" (i betydelsen biologiskt kön) som en ahistorisk stabil (kvinna, man) kategori, skild från en socialt, kulturell och föränderlig "genus"-identitet (kvinnlig, manlig), misslyckades arrangörerna av denna *politiska* manifestation också med att se sexuell identitet som en politisk kategori.³ Konsekvensen av detta blev, trots att syftet med tävlingarna var att alla öppet skulle kunna delta, att en grupp antingen tvingades tillbaka till garderoben, eller fick förhålla sig till stigmatiseringar.

Vilka var det som fritt fick delta i spelen och vilka måste låta sitt privatliv undersökas? Igen hade det skapats ett "vi" och ett "de andra", ett exempel på hur maktens mekanismer reproduceras, hur de upprättas på nya platser och i andra former. Jag menar inte alls att vi ska avvisa identitetskategorier, utan istället se deras diskursiva och relationella status och problematisera deras sanningsanspråk. Detta må gälla "kvinno"-identitet såväl som "kvinnlig" identitet som "sexuell" identitet. Identiteterna är med andra ord flytande och politiska. När arrangörerna felaktigt utpekade identiteten som "den säkra grunden" skedde detta till priset av lojalitet och solidaritet.

Att "queera" det man tar för givet

I mitt försök att analysera konflikten i Amsterdam har jag tagit hjälp av filosofen Naomi Schemans artikel "Queering the center by centering the queer" (*Feminists rethink the self*, 1997).

Schemans filosofiska projekt är visserligen inte att analysera begreppet identi-

tet, eller att försöka förstå vad någon menar med att säga "jag är homosexuell" eller "jag är kvinna", utan de frågor som hon ställer är istället: "för vem har det betydelse, och varför, att jag har de identiteter som jag har, och att jag delar dem eller inte delar dem med andra?" Hur får vissa vara med i gemenskapen och hur utesluts andra? Vem ges rätten att bestämma och på vilka grunder?

Problemet är med andra ord inte att vissa identiteter eller identifikationer räknas som mer centrala än andra, att det skapas privilegierade subjekt, utan problemet är att dessa subjekt inte problematiserar sin egen normerande position eller att positionen i sig är norm- och inte naturgiven. Scheman menar att de filosofer som sysslat med personlig identitet i alldeles för liten utsträckning har noterat betydelsen av andras minne för konstituerandet av personlig identitet. Om vi lägger tonvikten på vad vi *menar* med identitet kan vi, enligt Scheman, hävda identitet genom en av tre möjligheter⁴:

1. *Privileged access essentialism;*

Att vara kvinna eller lesbisk består av ett särskilt inre tillstånd. Det är något som man vet oberoende av den kropp eller den historia man råkar ha eller hur man uppfattas av andra.

2. *Expert essentialism;*

Genom att utöva en kombination av vetenskaplig och lagstiftande auktoritet kan experter fatta beslut om och föreskriva identitet. Fysiologer och psykiatriker ges rätten att bestämma vad som är en kvinna. Att vara kvinna i deras termer har betytt att vara kvinnlig (female) och det har tidigare också funnits en sammanflätning av kön och sexuell identitet.

3. *Privileged access of voluntarism;*

Här bestämmer man frivilligt om man är kvinna eller man och ingen annan kan bestämma vad man är. Det finns heller inte någon särskild essentiell "ägo-del" som jag måste ha för att vara det ena eller det andra. Och att vara kvinna kan betyda något helt annat för mig än vad det betyder för dig.

Men om individen helt på egen hand får ge identiteten mening så betyder detta egentligen ingenting, därför kan mening aldrig vara en privatsak! Att se en annan människa som en människa är att se att där finns en värld som formats utifrån ett perspektiv som inte är mitt. Att "gå på besök" i andras föreställningsvärldar betyder att jag måste "queera" mitt eget förgivettagna perspektiv.

Mening är med andra ord något som vi gör och inte något vi upptäcker. Om mening förstås som något vi gör så ställer detta frågan om vilka "vi" är och varför och hur vi gör vad vi gör. Detta gör oss ansvariga för hur vi menar vad vi säger.

Utifrån de konflikter som utspelades i Gay Games -98 och Schemans resone-

mang vill jag hävda att den fasta grunden för mångfald, social komplexitet och sexuella skillnader egentligen bara kan garanteras och upprätthållas genom lojalitet och solidaritet. Misstaget man gjorde i Amsterdam var att hävda identitet utifrån (1) *privileged access essentialism* och (2) *expert essentialism*, vilket medförde att identitet gjordes till den säkra grunden. Hade arrangörerna istället hävdats identitet utifrån (3) *privileged access of voluntarism*, hade kön och sexualitet getts mening som politisk kategori och den fasta grunden hade blivit lojalitet och solidaritet. Då hade man undvikit den skugga som föll över spelen.

Kommentar

Jag har använt en konflikt som uppstod under Gay Games, en manifestation som i övrigt var storartad, välorganiserat och inspirerande, för att visa på de svårigheter som ett mångfaldigande av identiteter ställer oss inför. Hur ska vi hantera skillnader – kön och sexualitet såväl som nationella, ekonomiska, språkliga, etniska, religiösa ..., och de motstridiga identiteter och begär som skillnader ger upphov till? Feministen och litteraturvetaren Gayatri Spivak varnar i detta sammanhang för att vi i vår iver att låta andra tala riskerar att skapa fetischer av identitet, dvs. att identiteter görs lika eviga och stabila som förr (Spivak, 1993).

Istället för att anta identitet som den säkra grunden har jag här velat argumentera för en förståelse av identitet som politisk kategori. Och jag uppberor: Vem ska göra sig begriplig för vem, i vilka termer, av vilken anledning, mot vilka former av motstånd och med vilka resurser? Den säkra grunden är inte identitet utan lojalitet och solidaritet!

The issue, then, is not who is or is not really whatever, but who can be counted on when they come for any one of us: The solid ground is not identity but loyalty and solidarity.

(Naomi Schema, 1997, s. 152 f.)

Noter

1 Med politik menar jag att meningen uppstår, blir till, i samtalet mellan agenterna. Politisk kategori kan därför inte förstås som något på förhand givet, en essentiell kategori som är, utan meningen blir.

2 Dikotomin homosexualitet/heterosexualitet försvarar, enligt min mening, möjligheten att tänka mångfald. Eftersom jag menar att människan har begär (sexualitet) som kan riktas på en mängd skilda sätt talar jag därför om sexuella preferenser och inte om två sexualiteter. I min text använder jag emellertid termerna som de officiellt brukades i Gay Games.

3 Tuija Pulkkinen (*The postmodern and the political agency*, 1996) argumenterar för att politiseringen, dekonstruktionen och avnaturaliseringen av identitet är förutsättningen för att förstå identitet som en politisk kategori.

4 Scheman. "Queering the center by centering the queer. Reflections on transsexuals and secular Jews", *Feminists rethink the self*, (1997), s 138 ff.

Berit Larsson, folkhögskollärare och doktorand i filosofi, med i dansgruppen "Side Step", som förbereder sig inför Gay Games år 2002 i Sidney.

Summary

Gay Games 1998 developed a conflict on sex and gender. Categorizing the participants became a normative action. The stereotyped heterosexual expectations on women and men infiltrated the Gay and Lesbian view of how the Gay Games were performed. In this article the argument is put forward that both sex and gender should be thought of as political categories. Biology and nature are not in opposition to culture. All three categories are politicized and should be dealt with in the same way. Solidarity and loyalty are safer foundations than sex and gender properties.